

Codul Capitalului

Cum Dreptul creează Bogăție și Inegalitate

Katharina Pistor

*Edwin B. Parker Professor of Comparative Law,
Columbia Law School*

Traducere în limba română

Dana Neacșu

*Associate Professor of Legal Skills,
Duquesne University School of Law*

Cu o postfață de

Radu Rizoiu

*Profesor la Facultatea de Drept
a Universității din București*

CUPRINS

Nota traducătoarei IX

Despre traducerea în limba română XIII

Prefață la ediția în limba engleză XVII

1 Imperiul Dreptului 1

2 Codarea terenului 30

3 Clonarea persoanelor juridice 62

4 Monetizarea datoriei 99

5 Îngrădirea naturii: privatizarea codului genetic 137

6 Un Cod global 166

7 Stăpânii codului 200

8 Un nou cod? 231

9 Capitalul guvernează prin drept 258

Postfață 293

Index 301

LBRIS

We know
books

CODUL CAPITALULUI

1

Imperiul Dreptului

Pare un cap de elefant: linia care reprezintă rata de creștere a bogăției și valoarea acesteia, obținută pe diferite grupuri de venituri, la nivel global, între 1980 și 2017; aceasta se numește, în limbaj adecvat, „curba elefantului”¹. Fruntea lată reprezintă 50% din populația lumii; în ultimii 35 de ani, ei au obținut un prăpădit de 12% din averea globală. De pe frunte, o curbă duce în jos, spre trompă și de acolo se ridică abrupt până în vârful ridicat al acesteia.

Acolo se află „unu la sută” din aceeași populație, care deține 27% din noile averi, mai mult decât dublul sumelor deținute împreună de toți oamenii grupați pe fruntea elefantului. Valea dintre frunte și trompă este locul în care se află familiile cu venituri mici din economiile de piață occidentale avansate, „baza înghesuită a celor 90%” din aceste economii².

Nu era menit să fie așa. Anii 1980 au asistat la o creștere a reformelor economice și juridice pe piețele dezvoltate și emergente, care au acordat

---

¹ Referințele și explicațiile din cuprinsul acestei cărți marcate cu „*” aparțin traductoarei.

¹ Facundo Alvaredo et al., *World Inequality Report 2018* (Creative Commons Licence 4.0-CC-BY-NC-SA 4.0: World Inequality Lab, 2017), fig. E4, p. 13. Datele măsoară suma tuturor veniturilor naționale la nivel global, unde venitul național include veniturile publice și private, precum și veniturile din resursele existente, forța de muncă și valoarea scontată a câștigurilor viitoare.

² Rețineți că, în ceea ce privește veniturile globale, acestea se încadrează în centrul curbei veniturilor, reprezentând intervalul de la 50 la 90 de procente.

prioritate pieței în raport cu statul în alocarea resurselor economice, proces care a fost apoi catalizat de dispariția cortinei de fier și de prăbușirea socialismului³. Ideea era de a crea condiții în care toată lumea să prospere. Inițiativa individuală, protejată de reglementarea clară a dreptului de proprietate și de prevederi care asigurau încrederea în executarea contractelor, ar fi garantat – continua argumentul – că resursele limitate vor fi alocate celui mai eficient proprietar, care, la rândul său, va „crește plăcinta” în beneficiul tuturor. Este posibil ca „terenul de joc să nu fi fost nivelat”, dar ideea dominantă a fost aceea că, prin eliberarea indivizilor de cătușele tutelei statului, toți vor beneficia în cele din urmă.

Treizeci de ani mai târziu, nu sărbătorim prosperitatea pentru toți, ci dezbatem, în schimb, dacă am atins sau nu, deja, niveluri de inegalitate existente ultima dată înainte de Revoluția Franceză, iar această inegalitate a apărut în țări care se numesc ele însele democrații, guvernate de regula majorității, și nu a elitismului. Sunt greu de împăcat astfel de principii cu niveluri de inegalitate care au iz de *Ancien Régime*⁴.

Desigur că explicațiile nu au lipsit. Marxiștii dau vina pe exploatarea forței de muncă de către capitaliști⁴. Scepticii globalizării susțin că o globalizare excesivă a lipsit statele de posibilitatea redistribuirii, prin programe sociale sau impozit progresiv, a unora din câștigurile realizate de capitaliști⁵. În sfârșit, o nouă interpretare susține că, în economiile mature, capitalul crește mai repede decât restul economiei; prin urmare, oricine a acumulat o avere în trecut o va extinde în continuare, mai

---

³ Teza provocatoare a lui Fukuyama despre „sfârșitul istoriei” a devenit emblematică pentru această perioadă. A se vedea Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (New York: Free Press, 1992) [traducerea românească: *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Ed. Paideia, București, 1997].

⁴ Face referire la expresia „*would increase the pie*” (în original – nota trad.).

⁵ „*The playing field may not have been leveled*” (în original; în sensul în care condițiile de funcționare a pieței nu sunt aceleași pentru toți participanții – nota trad.).

⁶ Se referă la sistemul politic și social al Franței înainte de Revoluția din 1789 (nota trad.).

⁴ A se vedea, de exemplu, Ellen Meiksins Wood, *The Origin of Capitalism: A Longer View* (London, New York: Verso, 1999).

⁵ Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (New York, London: Norton, 2002) [traducerea românească: *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, Ed. Economică, București, 2005]; Dani Rodrik, *The Globalization Paradox* (New York: Norton, 2011).

repede decât ceilalți⁶. Acestea sunt explicații plauzibile, cel puțin parțial, dar nu reușesc să abordeze problema fundamentală despre geneza capitalului: cum a apărut bogăția, la urma urmelor? Și, în mod asemănător, de ce supraviețuiește capitalul ciclurilor și șocurilor economice care-i lasă pe atâția alții lipsiți de câștigurile obținute anterior?

Aș sugera că răspunsul la aceste întrebări se află în codul juridic al capitalului. În mod fundamental, capitalul este format din două ingrediente: un bun și *programarea (grefarea) sa juridică*. Folosesc termenul de „bun” într-un sens larg pentru a denumi orice obiect, cerere, abilitate sau idee, indiferent de forma sa. În aparența lor originală, aceste fonduri simple sunt doar atât: o bucată de pământ, o clădire, o promisiune că vei primi plata la o dată viitoare, o idee pentru un medicament nou sau o linie de cod digital. Cu o programare juridică potrivită, oricare dintre aceste „bunuri” poate fi transformat în capital și, astfel, poate deveni mult mai profitabil pentru deținătorii lui.

Lista de „bunuri” grefate juridic s-a schimbat de-a lungul timpului și probabil că va continua să se schimbe. În trecut, terenurile, firmele, datoririile și know-how-ul au fost toate transformate în capital și, așa cum sugerează această listă, natura acestor „bunuri” s-a schimbat pe parcurs. Terenul furnizează alimente și adăpost chiar în absența *legal coding* – unei grefări juridice. Pe de altă parte, instrumentele financiare și drepturile de proprietate intelectuală există numai datorită normelor de drept; pentru bunurile digitale reprezentate în cod binar, *the code* – programarea juridică – în sine este bunul. Totuși, instrumentele juridice utilizate pentru grefarea juridică a fiecăruia dintre aceste „bunuri” au rămas, în mod remarcabil, constante de-a lungul istoriei. Cele mai importante instrumente juridice sunt dreptul contractelor, drepturile reale, dreptul garanțiilor,

---

⁶ Thomas Piketty, *Capital in the 21st Century* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014) [traducerea românească: *Capitalul în secolul al XXI-lea*, Ed. Litera, București, 2015].

⁷ Aceasta este, potrivit lui Padgett, întrebarea cheie în evoluția instituțiilor. A se vedea introducerea în John F. Padgett și W.W. Powell, eds., *The Emergence of Organizations and Markets* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2010).

⁸ Autoarea folosește termenul de „*legal code*” ca în inginerie informatică, codare, sau programarea informatică, echivalând rolul juriștilor cu al programatorilor calculatoarelor. K. Pistor acordă dreptului un rol fundamental în apariția și dezvoltarea capitalului din bunuri grefate legal sau programate cu calitățile capitalului (nota trad.).

fiducia, dreptul corporatist și falimentul. Acestea sunt *unitățile modulare* care transformă bunurile în capital. Ele conferă atribute importante bunurilor și, prin urmare, privilegiază titularul, conferindu-i: *prioritate*, care clasează creanțele concurente asupra aceluiași bunuri; *durabilitate*, care extinde revendicările prioritare în timp; *universalitate*, care le extinde în spațiu; și *convertibilitate*, care funcționează ca un instrument de asigurare care le permite deținătorilor să-și transforme creanțele private în bani emiși de către stat la cerere și, prin urmare, să-și protejeze valoarea nominală, pentru că doar moneda legală poate fi un adevărat depozitar al valorii, după cum se va explica în continuare în capitolul 4⁸.

Odată ce un bun a fost fabricat, el este capabil să genereze profit pentru titularul său. Grefarea juridică a unui *bun* în *capital* reprezintă un proces ingenios, fără de care nu s-ar fi atins niciodată nivelul de bogăție existent astăzi; asta în timp ce procesul de capitalizare a bunurilor s-a produs pe ascuns în mare parte. Prin această carte sper să arunc o rază de lumină asupra modului în care legea ajută la crearea bogăției, dar și a inegalității. Urmărirea cauzelor principale ale inegalității a devenit importantă nu numai pentru că nivelurile crescânde ale inegalității amenință structura socială a sistemelor noastre democratice, ci și pentru că formele convenționale de redistribuire prin intermediul impozitelor au devenit în mare parte lipsite de putere. Într-adevăr, protejarea capitalului împotriva impozitelor este una dintre cele mai căutate strategii de programare la care râvnesc deținătorii de capital. Iar juriștii, maeștrii codului, fac jocuri extraordinare pentru a-i feri (pe deținătorii de capital) de urmărirea creditorilor, inclusiv a autorităților fiscale, cu ajutorul legilor adoptate chiar de către state⁹.

Ce bunuri sunt selectate pentru a deveni capital, cum, de către cine și în beneficiul cui sunt întrebări de bază pentru economia politică a capi-

---

⁸ Morgan Ricks, *The Money Problem* (Chicago: University of Chicago Press, 2016).

⁹ Piketty, în *Capital*, a sugerat un impozit global pe câștigurile de capital, adică un impozit pe activele deținute de o persoană fizică, pentru a aborda problema inegalității pe care o documentase în această carte. Cu toate acestea, coordonarea unui astfel de impozit la nivel global ar putea fi imposibilă din motive politice, iar pentru multe țări este posibil să nu fie chiar de dorit, așa cum a arătat Tsilly Dagan în recenta sa carte; a se vedea Tsilly Dagan, *International Tax Policy: Between Competition and Cooperation* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018).

talismului. Totuși, există câteva răspunsuri la aceste întrebări în literatura de specialitate. Problema este că majoritatea observatorilor tratează legea ca pe un aspect colateral, când, de fapt, tocmai aceasta este „pânza din care este croit capitalul”. Această carte va arăta în ce mod și de către cine sunt transformate bunurile obișnuite în capital și va pune în lumină procesul prin care juriștii pot converti aproape orice bun în capital. Deținătorii averii pretind adeseori că abilitățile speciale, munca susținută și sacrificiile personale pe care ei înșiși, părinții sau strămoșii lor le-au făcut reprezintă o justificare pentru averea pe care o dețin astăzi. Și poate că acești factori chiar au contribuit la realizarea averii lor. Cu toate acestea, fără aportul legii, majoritatea acestor averi ar fi fost de scurtă durată. Acumularea bogăției în decursul timpului necesită fortificații suplimentare pe care doar dreptul obiectiv susținut de forța coercitivă a unui stat le poate oferi.

Succesul creșterii economice care separă economiile moderne de epocile cu rate de creștere mult mai mici și cu o volatilitate mult mai mare a bogăției, generat aparent de ascensiunea statelor-națiuni care se bazează pe drept ca mijloc principal de ordonare socială, este adeseori privit ca o simplă coincidență¹⁰. Mulți comentatorii susțin că apariția drepturilor de proprietate privată, văzute ca o limitare critică a puterii de stat, reprezintă explicația esențială pentru ascensiunea Vestului¹¹. Totuși, ar putea fi mai corect să atribuim această inovație legislativă voinței statului de a sprijini grefarea privată a bunurilor și nu numai prin drepturi de proprietate în sens restrâns, dar și prin alte privilegii legale care conferă prioritate, durabilitate, convertibilitate și universalitate unui bun. Într-adevăr, faptul că orice element de capital este legat de puterea statului și depinde de aceasta se pierde adesea în dezbaterile privind economiile de piață. Contractele și drepturile reale susțin piețele libere, dar capitalismul necesită mai mult –

---

¹⁰ Pentru un efort eroic de a cuantifica creșterea produsului intern brut, sau PIB-ului, de-a lungul secolelor, a se vedea Angus Maddison, *The World Economy – Historical Statistics* (Paris: OECD, 2003).

¹¹ A se vedea Douglass C. North și Barry R. Weingast, “Constitutions and Commitment: The Evolution of Institutions Governing Public Choice in Seventeenth-Century England?” în *Journal of Economic History* 49, nr. 4 (1989): 803-832; David S. Landes, *The Wealth and Poverty of Nations* (New York, Londra: Norton, 1998) [traducerea românească: *Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace*, Ed. Polirom, Iași, 2013].

privilegierea în plan juridic a unor bunuri, ceea ce oferă deținătorilor acelor bunuri un avantaj competitiv în acumularea averii față de alții¹².

Decriptarea structurii normative a capitalului ajută, de asemenea, la rezolvarea enigmei pe care Thomas Piketty a prezentat-o în cartea sa fundamentală, *Capitalul în Secolul XXI*¹³. În economiile avansate, a arătat el, rata medie a rentabilității capitalului depășește rata medie a creșterii economice ($r > g$). Piketty nu a explicat această enigmă, dar s-a hotărât să-i prezinte în mod documentat remarcabila regularitate. Iar propriile sale date oferă indicii importante pentru rezolvarea misterului. Într-un capitol intitulat *Metamorfoze ale capitalului*, Piketty arată că proprietatea funciară a fost cea mai importantă sursă de avere până la începutul secolului al XX-lea¹⁴. Apoi, acțiunile, obligațiunile și alte active financiare, precum și locuințele urbane au înlocuit-o.

Analiza prezentată în această carte arată că metamorfoza capitalului merge mână în mână cu grefarea modulelor de programare pe noi bunuri, dar și, din când în când, cu eliminarea unor active ale modulelor juridice cheie: terenul rural, principala sursă de bogăție privată timp de secole, a beneficiat mult timp de o durabilitate mai mare în comparație cu alte bunuri, dar a pierdut acest privilegiu în Marea Britanie și în alte țări la sfârșitul secolului al XIX-lea. Simultan, corporațiile deveniseră module juridice utilizate pe scară largă nu numai pentru organizarea industriei, ci și ca incubatoare de avere. Forma societară, împreună cu fiducia, este, de asemenea, unul dintre dispozitivele juridice cheie pentru emiterea de active financiare, de la acțiuni la instrumente financiare derivate. Nu în ultimul rând, drepturile de proprietate intelectuală au crescut în importanță în ultimele decenii și reprezintă partea leului din evaluarea de piață a multor firme de azi.

Decodarea capitalului și descoperirea codului juridic care stă la baza acestuia, indiferent de aspectul exterior, relevă faptul că nu toate bunurile sunt egale; bunurile cu reglementare juridică superioară tind să fie „mai egale” decât altele. Sinteza acestui argument a fost făcută deja de regretatul istoric al dreptului, Bernard Rudden. În următorul citat, el a surprins

---

¹² A se vedea, de asemenea, Jonathan Nitzan și Shimshon Bichler, “New Imperialism or New Capitalism?”, *Review (Fernand Braudel Center)* 29, no. 1 (2006): 1-86, în special p. 26.

¹³ Piketty, *Capital*.

¹⁴ Titlul capitolului 3 din cartea sa.

rolul esențial al dreptului în transformarea bunurilor în capital, conferind astfel putere și bogăție posesorilor acestor bunuri:

Conceptele tradiționale de dreptului anglo-american al proprietății au fost create pentru și de către clasele conducătoare într-un moment în care cea mai mare parte a capitalului lor era proprietatea funciară. În zilele noastre, marea avere se află în acțiuni, obligațiuni și altele asemenea și nu este doar mobilă, în sensul că traversează oceanele la simpla atingere a unei tastaturi în căutarea unei utopii fiscale. (...) În ceea ce privește teoria și tehnica juridică, totuși, a existat o evoluție profundă, chiar puțin discutată: conceptele inițial prevăzute pentru proprietatea imobiliară au fost detașate de obiectul lor original, pentru a supraviețui și a înflori ca mijloc de manipulare a valorii abstracte. Profitul feudal trăiește și crește, dar habitatul său este averea, nu pământul¹⁵.

În această carte, voi arăta cum „calculul feudal” continuă să fie aplicat, inclusiv în societățile democratice care se mândresc să garanteze egalitatea tuturor în fața legii – doar că unii pot folosi mai bine această garanție decât alții. Acesta („calculul feudal”) funcționează prin modulele de codare juridică a capitalului, care, în mâinile juriștilor sofisticăți, pot transforma un bun obișnuit în capital. Nu bunul în sine, ci normativizarea sa îl protejează pe titularul acestuia de războaiele ciclurilor obișnuite de afaceri și oferă longevitate averii sale, creând astfel condiții pentru o inegalitate susținută. Averea poate fi făcută sau pierdută prin modificarea reglementării unui bun, prin eliminarea unor module dintr-un bun astfel fabricat, precum și prin altoirea sa într-un alt bun. Vom vedea acest joc în creșterea și declinul averii funciare; adaptarea tehnicilor de reglementare la firme; conversia împrumuturilor în active financiare tranzacționabile care pot fi transformate în numerar la ușile băncilor centrale; și, în sfârșit, în transformarea know-how-ului în capital. Pentru fiecare dintre aceste active, norma juridică determină în cele din urmă capacitatea bunurilor de a conferi averi posesorilor acestora. De asemenea, le oferă o puternică apărare împotriva adversarilor: „Dar este legal”.

---

¹⁵ Bernard Rudden, “Things as Things and Things as Wealth”, *Oxford Journal of Legal Studies* 14, no. 1 (1994): 81-97, pp. 82-83.

Mâna călăuzitoare a legii

Codarea juridică a capitalului poate trece nevăzută pentru observatorul întâmplător, dar acest lucru nu o face mai puțin reală. Credulilor le vine mai ușor să vorbească despre „mâna invizibilă” a pieței immortalizate de Adam Smith, decât să-și petreacă timpul deconstruind structura juridică a capitalului. Totuși, schimbările din structura juridică au modificat fundamental modul în care lucrează „mâna invizibilă” a lui Smith¹⁶. După cum se știe, Smith a susținut că urmărirea interesului individual va aduce în mod inevitabil beneficii pentru întreaga societate. Adesea ignorat este mecanismul care alimentează mâna invizibilă. „Fiecare individ”, a explicat Smith, „se străduiește să își folosească capitalul cât mai aproape de casă și, în consecință, în măsura în care poate, în sprijinul industriei interne; cu condiția ca el să poată obține, în acest fel, profitul obișnuit sau un profit nu cu mult mai mic decât cel obișnuit”¹⁷. Cum așa? Pentru că „el cunoaște mai bine caracterul și situația persoanelor în care are încredere și dacă e să fie înșelat, *cunoaște mai bine legile țării sale și remediile disponibile*”¹⁸. Aceasta este explicația convențională a modului în care funcționează mâna invizibilă pe piață; aceasta poate fi la fel de bine interpretată ca metaforă a calității normelor juridice în conformitate cu care se desfășoară toate afacerile. „Mâna invizibilă” își face treaba atunci când insti-

---

* Fraza „mână invizibilă” a fost introdusă de Adam Smith în cartea sa *The Wealth of Nations* și înseamnă forța nevăzută care ajută cererea și oferta de bunuri pe o piață liberă să atingă un echilibru automat. Problema este că această forță nevăzută este întotdeauna ghidată de legile protecționiste ale statului la un anumit moment care favorizează fie cererea, fie oferta pentru a evita efectele dezaastroase ale crizelor economice ciclice. Pentru o explicație mai elaborată, a se vedea, Michael Davis și Elena Dana Neacșu, “Legitimacy, globally: The incoherence of free trade practice, global economics and their governing principles of political economy”, *UMKC Law Review* (2001), <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8DZ0F2P> (nota trad.).

¹⁶ Adam Smith, *The Wealth of Nations* (Chicago: University of Chicago Press, 1776), cartea a IV-a, capitolul 2, p. 477 [traducerea românească: *Avuția națiunilor*, Ed. Publica, București, 2011].

¹⁷ *Ibidem*, p. 475.

¹⁸ *Ibidem*. A doua forță din spatele mâinii invizibile este mai familiară. Persoanele care își urmăresc interesul personal, susține Smith, vor alege dintre mai multe proiecte pe cel cu cea mai mare valoare „fie din bani, fie din alte bunuri” și vor face acest lucru mai eficient decât un rege, consiliu sau senator.

tăuțiile sunt slabe; ea devine de prisos odată ce există instituții care permit agenților economici să își exercite drepturile și să-și urmărească interesele oriunde.

Antreprenorii de astăzi nu mai sunt limitați să caute satisfacție acasă, iar averea lor nu mai depinde de succesul comunităților locale din care au plecat. În schimb, pot să aleagă dintr-o paletă largă de sisteme juridice și se pot bucura de beneficiile lor chiar și fără a se muta fizic sau a-și muta afacerea, bunurile sau acțiunile în spațiul geografic al statului care a adoptat legea pe care o consideră favorabilă. Capitalul lor este creat în funcție de legea aleasă, de dreptul contractual specific altei țări sau prin încorporarea activității lor într-o jurisdicție care le oferă cele mai mari avantaje sub formă de cote de impozitare, scutire de autorizare sau beneficii pentru acționari. Renunțarea la un regim juridic și adoptarea altuia nu necesită decât o hârtie sau un traseu digital, dar nu va compromite puterea astfel programată, atât timp cât există cel puțin un stat care este dispus să-l sprijine.

Acest lucru se întâmplă pentru că, de când Smith și-a publicat lucrările, cu mai bine de două sute de ani în urmă, a fost construit un imperiu al dreptului, bazat în primul rând pe sisteme de drept intern, dar care au doar o legătură slabă cu statul respectiv sau cu cetățenii săi. Statele s-au debarasat de barierele legale protecționiste și au oferit beneficii juridice oricui a fost interesat, astfel, facilitându-le deținătorilor de active alegerea unei legi pe placul acestora. Majoritatea statelor recunosc aplicabilitatea legii străine nu numai în cazul contractelor, ci și în cazul garanțiilor (financiare), corporațiilor și valorilor mobiliare pe care acestea le emit; statele își folosesc puterile coercitive pentru a aplica dreptul și le permit părților să opteze pentru dreptul străin fără a pierde protecția instanțelor locale. Extinderea fenomenală a circulației mărfurilor, comerțului și finanțelor la nivel mondial ar fi fost imposibilă fără reglementări legale, care să permită posesorilor de bunuri să aplice regulile lor locale sau statale ori, după preferință, să opteze pentru dreptul străin în domeniu. Distrugerea unităților modulare de capital din sistemele juridice unde s-au născut a favorizat apariția averii deținătorilor de capital, cei situați de-a lungul trompei elefantului, dar a contribuit, de asemenea, la o distribuție extrem de asimetrică a averii pentru cei fără acces la strategii de programare sofisticate.

Rolul dreptului în codarea capitalului are implicații importante pentru înțelegerea economiei politice a capitalismului. Mută atenția de la identitatea și lupta de clasă la întrebarea despre cine are acces și control asupra grefării juridice și a maștrilor săi: elitele funciare; comercianții din alte zone geografice și băncile comerciale; acționarii corporațiilor care dețin unități de producție sau dețin pur și simplu bunuri în spatele unui văl corporativ; băncile care acordă împrumuturi, emit carduri de credit și dau credite pentru studenți și intermediarii financiari nebankari care emit active financiare complexe, inclusiv valori mobiliare și instrumente derivate. Măiestria juriștilor, maștrii fabricării capitalului, explică adaptabilitatea acestuia la lista de bunuri în continuă schimbare; iar beneficiile pentru crearea unei averi a capitalului ajută la explicarea motivului pentru care statele au fost doar prea binevoitoare să revendice și să aplice strategii inovatoare de programare juridică.

Cu cei mai buni avocați în serviciul lor, deținătorii de bunuri își pot urmări propriile interese, având doar câteva constrângeri. Aceștia pretind libertatea contractuală, dar trec cu vederea faptul că, în ultimă instanță, libertățile lor sunt garantate *statal*, deși nu neapărat de statul de origine. Nu orice stat este totuși la fel de serviabil cu codarea capitalului. Două sisteme juridice domină lumea capitalului global: sistemul englez de *common law* și legile statului New York¹⁹. Nu ar trebui să ne surprindă faptul că aceste jurisdicții găzduiesc și centrele financiare globale, Londra și New York, și primele o sută de case de avocatură la nivel mondial. Aici se fabrică astăzi majoritatea capitalului, în special capitalul financiar, capital incorporeal care există doar în virtutea legii.

Precedentul istoric al stăpânirii globale de către una sau mai multe puteri este «imperiu»²⁰. Imperiul Dreptului are mai puțină nevoie de trupe; el se bazează, în schimb, pe autoritatea normativă a legii și cel mai puternic strigăt de luptă al său este acesta: „dar e perfect legal”. Statele pe

¹⁹ Pentru detalii, a se vedea capitolul 7.

²⁰ A se vedea conceptul de „imperiu” în William Darity Jr., ed., *International Encyclopedia of the Social Sciences*, ed. a II-a, vol. 2 (Detroit, MI: Macmillan, 2008), în care imperiul este definit ca „un organism politic mare care guvernează teritoriile în afara granițelor sale inițiale”.

¹ Ronald Dworkin a publicat în 1986 o carte extrem de influentă numită *Imperiul dreptului (Law's Empire)*, care începe astfel: „*We live in and by the law. It makes us what we are*” (nota trad.).

care acești cetățeni le constituie prin „noi, poporul” oferă cu promptitudine legile lor posesorilor străini de bunuri, cărora le închiriază și instanțele de judecată care să protejeze legislația străină ca și cum ar fi autohtonă, chiar dacă acest lucru le privează de venituri fiscale sau de capacitatea de a pune în aplicare preferințele politice ale propriilor cetățeni²¹. Pentru capitaliștii globalizați, aceasta este cea mai bună situație posibilă pentru că triază și selectează legile cele mai favorabile, fără a fi nevoiți să investească prea mult în politică ca să folosească legea în favoarea lor.

Ca majoritatea imperiilor din trecut, imperiul dreptului este un mozaic de legi din diferite țări, împletite împreună prin norme juridice, inclusiv reguli privind conflictul de legi care asigură recunoașterea și aplicarea acestora în alte părți ale globului, precum și porțiuni alese selectiv din dreptul internațional al tratatelor²². Natura descentralizată a legii care este utilizată pentru a crea capitalul la nivel global are multe avantaje. În acest fel, comerțul global și finanțele pot prospera fără să fie nevoie de un stat global sau de o lege globală. Această situație permite tehnocraților să aleagă regulile care se potrivesc cel mai bine intereselor clienților lor. În acest fel, imperiul legii taie cordonul ombilical între interesul propriu al individului și preocupările sociale. Dezvăluind structura normativă a capitalului apare așa-zisa mână invizibilă a lui Smith care nu-și mai îndeplinește scopul original. O protecție juridică eficientă aproape oriunde permite interesului privat să înflorească fără a fi nevoie să întoarcă un profit locului de origine în schimbul protecției instituțiilor locale. Capitalul devine o normă juridică la purtător; câștigurile pot fi obținute și înregistrate în orice loc, iar pierderile pot fi lăsate oriunde apar.

---

²¹ Preambulul Constituției SUA se deschide faimos cu aceste cuvinte: „Noi, Poporul Statelor Unite, în vederea formării unei Uniuni cât mai perfecte, a stabilirii Justiției, apărării ordinii interne, asigurării apărării comune, promovării bunăstării generale și asigurării beneficiilor libertății pentru noi și pentru urmașii noștri, decretăm și proclamăm această Constituție pentru Statele Unite ale Americii.” (accentul adăugat). Textul este disponibil online la adresa <http://constitutionus.com/>.

²² Acest lucru va fi explicat pe larg în capitolul 6.